Podaci o bivšem vlasniku stare i rijetke građe i njihova iskoristivost u katalogu

Dozan, Dajana

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:162:401615

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Image not found or type unknown

Repository / Repozitorij:

University of Zadar Institutional Repository

zir.nsk.hr

Image not found or type unknown

Sveučilište u Zadru

Odjel za informacijske znanosti
Preddiplomski sveučilišni studij Informacijske znanosti - knjižničarstvo

Dajana Dozan

Podaci o bivšem vlasniku stare i rijetke građe i njihova iskoristivost u katalogu

Završni rad

Zadar, 2017.

Sveučilište u Zadru

Odjel za informacijske znanosti
Preddiplomski sveučilišni studij Informacijske znanosti - knjižničarstvo

Podaci o bivšem vlasniku stare i rijetke građe i njihova iskoristivost u katalogu

Završni rad

Student/ica:
Dajana Dozan

Mentor/ica:
doc. dr. sc. Marijana Tomić

Zadar, 2017.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Dajana Dozan,** ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Podaci o bivšem vlasniku stare i rijetke građe i njihova iskoristivost u katalogu** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 20. rujna 2017.

Sadržaj

Sažetak 5
1. Uvod 6
2. Provenijencija 7
3. Ex libris 10
4. Obrada stare i rijetke građe 12
4.1. Podaci o provenijenciji 14
5. Iz kataloga 15
5.1. Bibliografska baza 15
5.2. Normativna baza 29
6. Zaključak 33
Popis literature 34
Summary 36

Sažetak

Podaci o bivšem vlasniku stare i rijetke građe i njihova iskoristivost u katalogu tema je ovog završnog rada. U radu se istražuje način obrade stare i rijetke građe iz aspekta bilježenja podataka o bivšim vlasnicima u kataložnim zapisima, te načini identifikacije bivših vlasnika starih knjiga. Cilj rada je utvrditi način i svrhu bilježenja podataka o bivšim vlasnicima u knjižničnom katalogu te iskoristivost tih podataka za korisnike. Svrha rada je naglasiti važnost bilježenja podataka provenijencije stare građe u knjižničnom katalogu, prije svega radi izrazite koristi koje ti podaci donose korisnicima. U radu se najviše pozornosti posvetilo ex librisu, kao najčešćem obliku provenijencije kojeg bilježimo u kataložne zapise.

KLJUČNE RIJEČI: stara knjiga, bivši vlasnik, ex libris, provenijencija

1. Uvod

Bivši vlasnici knjige saznaju se putem raznih oblika provenijencije, a najčešći oblik je ex libris (lat. iz knjiga) kojeg u enciklopediji definiraju kao "znak vlasništva na knjizi, obično na unutarnjoj strani korica ili naslovnoj stranici, rađen rukom, otisnut žigom ili umnožen na posebnom listu kao naljepnica, sadrži ime ili inicijale vlasnika te često alegorijsku sliku, ukras ili grb s geslom i sl."[1]

Ovaj rad je podijeljen na tri dijela. U prvom dijelu rada definirati će se pojmovi provenijencija i ex libris. U drugom dijelu rada opisati će se obrada stare i rijetke građe s naglaskom na bilježenje podataka o bivšem vlasniku u kataložnim zapisima, uz kratak osvrt na pravilnike i standarde kojima se služimo pri opisu takvih publikacija. Treći dio rada sadrži primjere kataložnih zapisa iz online skupnog kataloga radi prikaza načina obrade podataka o bivšim vlasnicima stare i rijetke građe u UNIMARC/B formatu. Uz to su navedeni i primjeri pristupnica, odnosno preglednih zapisa izrađenih u UNIMARC/A formatu. Na kraju rada je zaključak koji je donesen nakon prikaza primjera kojima se utvrdio način bilježenja tih podataka, te svrha i važnost samih podataka.

Posebni uvezi bivših vlasnika, ex librisi i pečati na naslovnim stranicama te rukopisne bilješke na marginama ili praznim listovima u tiskanoj knjizi mnogo će reći o čitatelju i o upotrebi koju su joj čitatelji namijenili. Vrijednost tih podataka ne leži samo u sentimentalnim razlozima. Ući u trag knjigama neke ličnosti jedan je od važnih aspekata knjižničarstva koje se bavi starom knjigom, ne samo zbog rekonstrukcije određene zbirke ili knjižnice, već i zbog istraživanja kulturno-povijesnih prilika u kojima je njen sabirač živio. Izbor građe u privatnoj knjižnici osvijetlit će istodobno i bogatstvo duha nekadašnjeg vlasnika i duh vremena u kojem je knjižnica sabirana.[2]

[1] Proleksis enciklopedija. URL: http://proleksis.lzmk.hr/20265/ (2016-05-06)
[2] Katić, Tinka. Stara knjiga: bibliografska organizacija informacija. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2007. Str. 34.

2. Provenijencija

Provenijencija je mjesto podrijetla, povijest vlasništva objekta, pogotovo ako je dokumentirana ili ovjerena. Bilježenje provenijencije dobilo je na važnosti s razvojem "nove" povijesti knjige i istraživanjima socijalne povijesti knjige, izdavaštva, čitanja, skupljanja knjiga, povijesti privatnih knjižnica.[3] Osamdesetih i devedesetih godina prošloga stoljeća, istraživanja provenijencije su postala važan čimbenik u radu društvenih i kulturoloških povjesničara koji su se bavili pitanjima pismenosti i čitanja. U isto vrijeme, razvojem brige o sigurnosti knjižničnih zbirki proširen je interes za bilježenjem provenijencija svih vrsta, antičkih i modernih.[4]

Provenijencija može biti vidljiva u različitim oblicima: ekslibris, signature (potpisi), natpisi, pečati, marginalije (bilješke na rubu stranice), obiteljski grbovi, različiti simboli.[5] Provenijencija knjizi daje dodanu vrijednost. Anotacije u knjigama često su svjedok ideja čitatelja i trenutnih reakcija na sadržaj. Privatne knjižnice pokazuju interese bivšeg vlasnika i njegov svjetonazor.[6] Knjižnice eminentnih pisaca, znanstvenika, političara i drugih istaknutih ljudi ili obitelji koje se čuvaju u baštinskim ustanovama kao donacija ili naslijeđe su gotovo uvijek bogat izvor informacija o društvenoj povijesti grada, regije ili šireg područja. Ponekad su mogućnosti da se neka važna zbirka rekonstruira vrlo male. Kako su navedene informacije iznimno važne povjesničarima, njihovi zahtjevi od knjižničnog kataloga su pokrenuli bilježenje informacija o provenijenciji u kataložnim zapisima.[7]

Kada je povijest knjige predstavila istraživanje provenijencije informacija kao jednu od metodologija, počeli su se otkrivati bivši vlasnici pomoću podataka pronađenih u knjigama. Svaka knjiga počinje pričati dvije paralelne priče, priču o sadržaju, te priču o povijesti tiskara, urednika, darivatelja i bivših vlasnika. Zato su kataložni zapisi prošireni, da bi se mogle opisati takve informacije. U prošlosti su podaci o provenijenciji bili zabilježeni povremeno, i to uglavnom u polju za napomene.[8] Dodana vrijednost knjizi prepoznata je u knjižarskim katalozima od početka 19. stoljeća. David Pearson još je 1998. godine naveo kako raste interes za istraživanje privatnih zbirki i sadržaja određene privatne knjižnice, za usporedbu s drugim

[3] Špoljarić-Kizivat, M.; Majlinger-Tanocki, Inge. Knjižnični katalog - izvor informacija o prijašnjim vlasnicima knjiga. // Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku 29, str. 120-121.
[4] CERL. URL: https://www.cerl.org/resources/provenance/main (2016-08-27)
[5] Špoljarić-Kizivat, M.; Majlinger-Tanocki, Inge. Knjižnični katalog - izvor informacija o prijašnjim vlasnicima knjiga. // Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku 29, str. 121.
[6] Isto, str. 131.
[7] Tomić, Marijana. Provenance information in Croatian catalogues of heritage collections. // Zbornik radova Ljetne škole o staroj knjizi. Zadar : Sveučilište u Zadru, 2010. Str. 181.
[8] Isto, str. 180-181.

zbirkama iz istoga vremena, što pomaže u izgradnji šire slike prikaza vlasništva knjiga kroz stoljeća te u prikazu toga kako se taj uzorak mijenjao veličinom, sastavom, jezikom, sadržajem zbirke i podrijetlom.[9] Zapis o provenijenciji odgovor je na suvremene zahtjeve korisnika kojima se olakšavaju brojna istraživanja vezana uz proučavanje kulturne baštine (jezika, institucije, povijesti naroda, razvoja pismenosti, kulturne sredine i sl.).[10]

Kada se u nekoliko posljednjih desetljeća, točnije od 1960-ih godina, povijest knjige počela pojavljivati, postalo je sasvim jasno da njezini istraživači temelje svoja istraživanja na brojnim arhivskim izvorima pokušavajući otkriti neke opće dokaze o proizvodnji knjiga te cirkulaciji istih. Prateći prijedloge za metodološka istraživanja Roberta Darntona, jednog od pokretača istraživanja povijesti knjige, pokušavali su odgovoriti na pitanja "tko" čita "što", "gdje", "kada", "zašto" i "kako".[11] Interes za istraživanje provenijencije u stalnom je porastu, te to više nije samo čista znatiželja bibliofila za knjige koje su nekada pripadale 'poznatoj' ličnosti. Moderno istraživanje provenijencije odgovara na puno više pitanja čitatelja, kao što je prodiranje u vlasništva knjiga kroz društvene klase, vlasništvo knjiga žena u ranom dobu, prisutnost neuobičajenih knjiga u crkvenim zbirkama, ili koje su knjige tada čitali političari u svoje slobodno vrijeme. Takozvani 'sirovi materijali' istraživanja provenijencije sastoje se od dokaza ostavljenih u knjigama od strane bivših vlasnika (što znači da je nemoguće istražiti vlasništvo onih koji svoj trag nisu ostavili). To uključuje neke od slijedećih kategorija: zapisi vlasnika - potpisi, inicijali, ili moto vlasnika. Oni se mogu teže protumačiti zbog rukopisa ili jezika koji je korišten (latinski, grčki ili strani jezik s nepoznatim pismom), a često zbog kratkoće zapisa nije moguća opširna paleografska analiza. Moto, naravno, može koristiti više osoba pa ne može dati konačnu identifikaciju, a često korištenje nekog mota više nije moguće pratiti.[12]

Literatura i usmena predaja o rijetkim knjigama svijeta sugerira važnost održavanja zapisa o bivšem vlasništvu iz sentimentalnih razloga i zbog njihove istraživačke vrijednosti. Tu

[9] Špoljarić-Kizivat, M.; Majlinger-Tanocki, Inge. Knjižnični katalog - izvor informacija o prijašnjim vlasnicima knjiga. // Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku 29, str. 120.
[10] Isto, str 131.
[11] Lakuš, Jelena. Thinking like a book historian: searching for the evidence of book ownership. // RAMS, Conference and School on Records, Archives and Memory Studies: proceedings. / uredile Mirna Willer i Marijana Tomić. Zadar : Sveučilište u Zadru, 2014. Str. 195.
[12] Usp. Shaw, David. Who owned this book? Provenance studies in the European dimension. // Zbornik radova Ljetne škole o staroj knjizi. Zadar : Sveučilište u Zadru, 2010. Str. 158.

su vrijednost potvrdili mnogi autori iz polja knjižničarstva i informacijskih znanosti, kao i iz cijelog niza drugih disciplina.[13]

Provenijencija ima posebno značenje za posebne zbirke i njezine korisnike iz više razloga: dokaz o vlasništvu može knjigu učiniti znatno vrednijom ili važnijom korisnicima i instituciji, znanje o sadržaju zbirke pridonosi uvidu u istraživanje bivšega vlasnika/sakupljača, povjesničari knjige i bibliografi često imaju velik interes za privatne knjižnice poznatih osoba iz svoga područja.[14] Primarni značaj provenijencije je dokumentacija vlastite zbirke. Samo detaljan opis svake knjige omogućuje otkrivanje njezinih jedinstvenih značajki, koje ju razlikuju od drugih identičnih kopija. Ovakav pristup prati kretanje knjige kroz kulturna središta u zemlji i inozemstvu. Bez znanja o povijesti pojedine zbirke nije moguće saznati povijest samih knjiga i knjižnica.[15] Internet, također, nudi važne izvore za istraživanje podrijetla knjiga. Sve aktualnosti o pitanjima provenijencije u europskim baštinskim zbirkama mogu se naći na mrežnim stranicama Konzorcija europskih znanstvenih knjižnica (CERL-Consortium of European Research Libraries). To je baza podataka s mogućnošću pretraživanja CERL tezaurusa po pristupnicama: mjesto, tiskara, autor i korporativno tijelo, te s mogućnošću pretraživanja podataka o provenijenciji (bivši vlasnici, bivši vlasnici inkunabula, podrijetlo inkunabula i dr.), s popisom dostupnih mrežnih izvora po geografskim područjima i drugim korisnim informacijama.[16]

Najčešći trag čitatelja u knjigama jest oznaka vlasništva, ekslibris, ali on je samo oznaka vlasništva. Ako nema drugih dokaza, on ne svjedoči o čitateljskim navikama, već samo o tome da je pojedinac (ili ustanova) knjigu posjedovao.[17] Za poznavanje povijesti privatnih i javnih knjižnica ex librisi su odlično vrelo, jer iako su knjige nestale zajedno s knjižnicama, ostao je trag o njihovu postojanju. Za povijest naših knjižnica pečatni i rukopisni ex librisi su od velikoga značenja.[18] Više o ex librisu nalazi se u sljedećem poglavlju.

---

[13] Usp. Overmier, Judith A., Elaine M. Doak. Provenance records in rare book and special collections. // Rare book & manuscript librarianship 11, 2 (1996), str. 91.
[14] Usp. Lundy, M. Winslow. 2008. Provenance Evidence in Bibliographic Records. Library Resources & Technical Services 52, 3 (2008), str. 164-165.
[15] Usp. Czapnik, Marianna. Provenance research as a method for the reconstruction of historical collections. // Books and their owners : Provenance information and the European cultural heritage. London : CERL, 2005. Str. 27.
[16] Špoljarić-Kizivat, M.; Majlinger-Tanocki, Inge. Knjižnični katalog - izvor informacija o prijašnjim vlasnicima knjiga. // Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku 29, str. 121.
[17] Isto, str. 120.
[18] Bratulić, Josip. Hrvatski ex libris: prilog povijesti hrvatskih knjižnica. Zagreb : Ex libris, 2007. Str. 8.

3. Ex libris

„Nakon pojave tiskane knjige sjetili su se vlasnici knjiga zaštititi ih tako što su se na njima potpisali i uz to napisali upozorenje 'Hic liber est meus' (Ova je knjiga moja). Ubrzo su vlasnici knjiga došli i na druge ideje, na primjer, da udare pečat na naslovnoj stranici ili negdje drugdje u knjizi, te da stave naljepnice s podacima o vlasniku. Te su naljepnice prozvane 'ex libris' (iz knjiga), jer se ta formulacija najčešće pojavljivala u njima.“[19]

Kao što je navedeno u samom uvodu, ex libris (lat. iz knjiga) je znak vlasništva na knjizi, obično na unutarnjoj strani korica ili naslovnoj stranici, rađen rukom, otisnut žigom ili umnožen na posebnom listu kao naljepnica. Sadrži ime ili inicijale vlasnika te često alegorijsku sliku, ukras ili grb s geslom i sl. Javlja se s pojavom tiskane knjige, kao zaštita od krađe.[20] Na hrvatskom jeziku Ex libris glasi "iz knjiga", "između knjiga", a znači zapravo "iz knjižnice", odnosno da knjiga na kojoj je zapisano ime vlasnika – pisano rukom, označeno otisnutim pečatom ili – najčešće – na unutarnjoj korici ulijepljenom vinjetom – naljepnicom s imenom i prezimenom, pripada vlasniku čije je ime na ex librisu zapisano ili otisnuto. Knjiga s ex librisom je, dakle, uzeta, posuđena ili otuđena te pripada osobi ili ustanovi čije je ime zabilježeno ex librisom pa je onome kome pripada valja i vratiti.[21] Neki ex librisi su jednostavni za tumačenje, zato jer mogu otkriti ime vlasnika u potpunosti, svoje mjesto stanovanja i datum. No, s druge strane, ex libris može biti takav da odmah ne otkriva ništa. Ex librisi koji imaju dizajn u obliku značke s grbom i latinskim motom u teoriji identificiraju vlasnika vrlo precizno, ali ih je vrlo teško idetificirati, unatoč opsežnoj stručnoj literaturi.[22]

Prvi su ex librisi bili pisani rukom vlasnika ili prepisivača knjige, uz jednobojne ili višebojne ukrase, poslije su se izrađivali s pomoću pečata ili na naljepnicama, a s vremenom se koriste posebne grafičke tehnike (bakrorez, bakropis, drvorez, kamenorez, fototipija). Javljaju se s pojavom tiskane knjige, kao zaštita od krađe, a počeci umjetničkog ex librisa sežu u XV. st., u početku su izrađivani u drvorezu, poslije u bakropisu. Jedan od najstarijih njemačkih umjetničkih ex librisa (1511.) pripisuje se A. Düreru. Zbog svojeg značenja, kako za povijest umjetnosti tako i za kulturnu povijest, pobuđuju zanimanje kolekcionara. Najstarije englesko društvo kolekcionara Exlibris Society (1891.) objavljuje redovite publikacije. Mnogobrojne

[19] Stipčević, Aleksandar. Sudbina knjige. Lokve : Naklada Benja, 2000. Str. 324.
[20] Proleksis enciklopedija. URL: http://proleksis.lzmk.hr/20265/ (2016-05-06)
[21] Bratulić, Josip. Hrvatski ex libris: prilog povijesti hrvatskih knjižnica. Zagreb : Ex libris, 2007. Str. 7.
[22] Usp. Shaw, David. Who owned this book? Provenance studies in the European dimension. // Zbornik radova Ljetne škole o staroj knjizi. Zadar : Sveučilište u Zadru, 2010. Str. 158.

knjižnice imaju zbirke ex librisa, najveća pripada knjižnici Britanskog muzeja (preko 100 000), a važna je i zbirka Liverpool Public Library sa 60 tisuća razvrstanih prema stilu i razdoblju. Potječu vjerojatno iz Njemačke, gdje su prvi ex librisi pronađeni na knjigama iz 15. stoljeća, kao i najstariji datirani ex libris iz 1516. godine, koji je izradio Albrecht Dürer. U Hrvatskoj se prvi ex librisi javljaju u Dalmaciji već u 15. stoljeću, uskoro ih mnoge plemićke obitelji stavljaju na svoje knjige – poznati su oni Nikole Zrinskoga i njegova sina Adama, a u 18. st. rašireni su i među učenim ljudima i svećenstvom. U 19. i 20. stoljeću mnogobrojni su hrvatski uglednici i građani imali svoje ex librise, a početkom 20. stoljeća izrađivali su ih i glasoviti umjetnici poput M. K. Crnčića, M. Sunka, N. Rojc, I. Tišova, T. Krizmana, M. Račkoga, Lj. Babića i dr. [23]

Tragovi čitatelja jesu oznake vlasništva, posvete, knjižne kletve, osobne bilješke, bilješke uz tekst, nadopune teksta, izrada kazala, što sve svjedoči o različitim razinama interakcije s knjigom i tekstom.[24] Temeljna je zadaća oznake vlasništva bila zaštititi knjige, ponajprije od krađe, ali i od nemarnih posuđivača. Njime se vlasnikovo ime „fiksiralo“ na knjizi i moglo se potpuno odstraniti samo fizičkim uništenjem stranice. Oznake vlasništva pojavljuju se u brojnim oblicima, kao vlastoručni potpisi (rukopisni ex librisi), žigovi, obiteljski grbovi, različiti simboli i sl., a često su odražavali i status vlasnika. Fiksirajući ime u knjigu, vlasnik joj ga daje na raspolaganje i time jamči za njezin sadržaj. Neki od potpisa otkrivaju profesiju vlasnika knjige, a takvi su podaci vrlo vrijedni jer svjedoče da su (uglavnom u 19. stoljeću) knjige posjedovali i pripadnici srednjeg, obrtničkog staleža.[25]

[23] Hrvatska enciklopedija. URL: http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=18748 (2016-05-06)
[24] Špoljarić-Kizivat, Marijana; Majlinger-Tanocki, Inge. Knjižnični katalog – izvor informacija o prijašnjim vlasnicima knjiga. // Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku 29 (2013), str. 121. Citirano prema: Velagić, Zoran; Kristek, Andrej. 2009. Čitatelji, knjige i tekstovi: oblici interakcije. Osječki zbornik 29, str. 337-346.
[25] Velagić, Zoran; Kristek, Andrej. Čitatelji, knjige i tekstovi: oblici interakcije. // Osječki zbornik 29 (2009), str. 340.

4. Obrada stare i rijetke građe

Monografske publikacije obrađuju se prema jedinstvenim pravilima i standardima: Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga (E.Verona), ISBD(M), ISBD(A), UNIMARC: bibliografski format. Nakon promjena koje su uslijedile 1980-ih i 1990-ih uvođenjem strojne obrade u knjižnične kataloge i objavljivanja 1995. prvoga hrvatskog izdanja ISBD(A) prema drugom, prerađenom izdanju izvornika, uz IFLA-in strojno čitljiv format UNIMARC, prilagođeno staroj knjizi te smjernice za njegovu primjenu, u hrvatskoj knjižničarskoj zajednici, uslijedila je sustavnija obrada stare knjige.[26] Obrada odnosno katalogizacija stare i rijetke građe se sve do objavljenog objedinjenog izdanja ISBD(G)-a vršila prema ISBD(A)-u[27] koji je tada određivao propise za opis i identifikaciju takvih publikacija. Objedinjeno izdanje ISBD-a zamjenjuje sve dosadašnje specijalizirane ISBD-ove za pojedine vrste knjižnične građe te predstavlja vrijedeći IFLA-in standard za bibliografski i kataložni opis svih vrsta građe.

ISBD(A) je međunarodni standardni bibliografski opis starih omeđenih publikacija, a posebna je svrha ISBD(A) bila da propiše dovoljno točno prepisivanje naslovnih strana itd. koje dopušta brzo identificiranje različitih djela i različitih izdanja istog djela.[28] ISBD(A) se odnosi na opis savršenih primjeraka knjižnične građe i ne donosi odredbe za slučajeve kad savršeni primjerak ne postoji ili kad se nepotpuni primjerak katalogizira bez pomoći bibliografskog opisa za potpuni primjerak.[29] Namjena je ISBD(A)-a da omogući opis starih knjiga za opće kataloge, bibliografije i baze podataka koji sadrže približno jednake, detaljne opise za knjige i drugu bibliotečnu građu iz svih razdoblja. On se oblikovao u okviru ISBD(G)-a i njegova teksta s napomenama. To, dakle, nije skup pravila za potpuni bibliografski opis starih knjiga ni konačan tekst koji bi, takav kakav jest, trebalo upotrebljavati za specijalizirane analitičke bibliografije. ISBD(A) nudi nekoliko mogućnosti izbora stupnja opširnosti pri navođenju interpunkcije, impresuma, materijalnog opisa i napomena.[30] Za opis stare i rijetke građe potrebno je uspostaviti standardizirane označitelje sadržaja koji će obuhvatiti posebna svojstva

[26] Kovačić, Mihaela. Kroz online kataloge do imaginarnih zbirki: primjer kulturne baštine SKS. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 1/2 (2013), str. 261-284. Citirano prema: ISBD(A): Međunarodni standardni bibliografski opis starih omeđenih publikacija (antikvarnih). Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo : Nacionalna i sveučilišna biblioteka, 1995.
[27] International Standard Bibliographic Description for Older Monographic (Antiquarian)
[28] Usp. ISBD(A): Međunarodni standardni bibliografski opis starih omeđenih publikacija (antikvarnih). Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo : Nacionalna i sveučilišna biblioteka, 1995. Str. 2.
[29] Isto, str. 3.
[30] Isto, str. X.

ove vrste publikacija. Ta su svojstva, na primjer, razlika između idealnog primjerka i podataka o posebnostima primjerka, kao i postupak s privezima i višesvezačnim publikacijama.[31] Idealni primjerak je nastao namjerom proizvođača, nakladnika i/ili tiskara i predstavlja knjigu u onom stanju u kojem ga je zamislio, oblikovao i proizveo njen proizvođač i u kojem je napustila tiskarsku radionicu. Idealno stanje odnosi se na materijalni oblik knjige – redoslijed unutar svežnjića i cjelovitost listova, uključujući i prazne listove, umetnute i poništene listove, ali, isto tako, računa i na moguće tekstualne i tiskarske pogreške koje su promakle nakladniku/tiskaru.[32] Povijest pojedinačnog primjerka započinje napuštanjem tiskare i otvaranjem novog razdoblja u životnom ciklusu knjige – raspačavanja i "suživota" s vlasnikom.[33] Potrebno je raditi bilješke o svim posebnim značajkama ili nesavršenostima primjeraka koji se opisuje onda kada se smatraju važnima. Specifične informacije o pojedinom primjerku su vrlo poželjne u kontekstu katalogiziranja rijetke građe, koji stavlja veći naglasak na građu nego što je to uobičajeno u općoj kataložnoj praksi. Također, bilješke moraju sadržavati dodatna polja u koja je moguće unijeti dodatne podatke kao na primjer imena bivših vlasnika, ili druge dokaze o provenijenciji. Važno je navesti imena bivših vlasnika i ostalih koji su bili povezani u bilo kojem smislu s poviješću primjerka, kada god je to moguće.[34]

Zbog osobitih uvjeta tiskanja i raspačavanja u doba ručnog tiskanja (izmjene tijekom tiskanja, posebni primjerci s posvetama, prisutnost nadomjestaka za defektan list itd.) i povijesnih uvjeta (rukopisne bilješke na naslovnoj strani ili marginama, privezani listovi i jedinice, napomene o porijeklu kao što su ekslibrisi, potpisi autora i/ili vlasnika itd.) koji se ne mogu primijeniti na sve primjerke istog izdanja, UNIMARC format nudi modele za bilježenje tih posebnosti.[35]

---

[31] Usp. Smjernice za upotrebu UNIMARC-a : stare omeđene publikacije (antikvarne) / prevela i hrvatske primjere izradila Tinka Katić; stručna redakcija Mirna Willer. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2000. URL: http://haw.nsk.hr/arhiva/vol1/336/1585/www.nsk.hr/e-izdanja/430305116.htm

[32] Katić, Tinka. Stara knjiga : bibliografska organizacija informacija. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2007. Str. 42.

[33] Usp. Katić, Tinka. Stara knjiga : bibliografska organizacija informacija. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2007. Str. 50.

[34] Usp. Descriptive cataloging of rare materials (books). Washington, D.C. : Library of Congress : 2011. Str. 145-146.

[35] Smjernice za upotrebu UNIMARC-a : stare omeđene publikacije (antikvarne) / prevela i hrvatske primjere izradila Tinka Katić; stručna redakcija Mirna Willer. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2000. URL: http://haw.nsk.hr/arhiva/vol1/336/1585/www.nsk.hr/e-izdanja/430305116.htm

4.1. Podaci o provenijenciji

Podaci o provenijenciji sada su već uobičajeni podaci koje bilježimo u kataložne zapise. Mnoge knjižnice još uvijek nemaju podatke o provenijenciji u svojim kataložnim zapisima. To je obično slučaj u knjižnicama koje sadrže vrlo velike nacionalne zbirke. Knjižnice s manjim zbirkama koje su radile online katalog nedavno, često imaju u svojim zapisima dodatne podatke (podaci o bivšim vlasnicima npr.) dodane prateći suvremene preporuke i pravila za uključivanje takvih podataka u katalog. Razumljivo je da se velike knjižnice koje su kroz povijest razvile tradicionalne kataloge dobrih standarda sada teško suočavaju sa zadatkom preispitivanja svojih kataloga i sveukupnih zbirki kako bi poboljšale i uvele specifične podatke u svoje zapise.[36] Za knjižnice koje imaju podatke o provenijenciji u svojim kataložnim zapisima za novostečene posebne zbirke, vrlo je vjerojatno da imaju velike zaostatke sa zbirkama izgrađenim tijekom prethodnih stoljeća.[37]

Podatke o provenijenciji kod obrade stare i rijetke građe bilježimo u napomene. U UNIMARC formatu, unutar bloka napomena, najčešća polja za bilježenje provenijencije odnosno pojedinosti o pojedinom primjerku su 316, 317, i 318. U polju 316 bilježimo napomenu o opisivanom primjerku, u 317 napomenu o povijesti primjerka (tu naznačujemo postojanje ex librisa), te u polju 318 napomene o postupcima zaštite, koje sadrži informacije o stanju primjerka, vrsti potrebne zaštite i podatke o postupcima obavljene zaštite (svaki je primjerak jedinstven na svoj način i njegovo fizičko stanje se razlikuje od drugog primjerka).

[36] Usp. Shaw, David. Who owned this book? Provenance studies in the European dimension. // Zbornik radova Ljetne škole o staroj knjizi. Zadar : Sveučilište u Zadru, 2010. Str. 168.
[37] Usp. Pearson, David. Provenance and rare book cataloguing : its importance and its challenges. // Books and their owners : Provenance information and the European cultural heritage. London : CERL, 2005. Str. 6.

5. Iz kataloga

5.1. Bibliografska baza

U ovom poglavlju prikazati ćemo primjere iz skupnog kataloga Crolist koji koristi UNIMARC bibliografski format. UNIMARC/B koristimo za bibliografski zapis. On određuje oznake polja, indikatore i oznake potpolja što se dodjeljuju zapisima u strojno čitljivom obliku. UNIMARC ne propisuje oblik, sadržaj ili strukturu zapisa podataka unutar pojedinih sustava. On donosi preporuke o obliku i sadržaju podataka kada se razmjenjuju. Onim ustanovama koje planiraju uporabu UNIMARC-a za razmjenu podataka, korisno je ujednačiti označitelje sadržaja te definicije polja i potpolja unutar svoga sustava s onim u UNIMARC-u kako bi pojednostavili prevođenje podataka u trenutku kada se zapisi prevode u strukturu vrpce za razmjenu podatka.[38]

Iz navedenih primjera možemo vidjeti kako se navode podaci o bivšem vlasniku stare i rijetke građe. Uzeli smo sedam primjera kataložnih zapisa iz kojih saznajemo tri bivša vlasnika. U ovom slučaju bivši vlasnici su Velimir Gaj, Ivan Kukuljević Sakcinski i Adam Zrinski. Da su upravo oni bivši vlasnici saznajemo iz UNIMARC polja 317 koji uz polja 316 i 318 služi za napomene u koje upisujemo osobitosti pojedinačnog primjerka kojeg opisujemo. U svih sedam primjera koji su navedeni, u polju 317 pronalazimo podatak o bivšem vlasniku. Također, u polju 702 koji služi za pristupnice, mora postojati i pristupnica za bivšeg vlasnika, isto kao i za tiskara, tiskaru, autora, žanr i sl. Za određivanje vrste odgovornosti, odnosno udjela u proizvodnji ili povijesti primjerka, obveznim se poljima obvezno dodaje kod za vrstu autorstva u potpolju $4. Kada se taj udio odnosi na opisivani primjerak (npr. bivši vlasnik), dodaje se i potpolje $5 - ustanova na koju se polje odnosi. U slijedećem potpoglavlju prikazati ćemo primjere preglednih zapisa za navedene bivše vlasnike.

U prva tri navedena primjera vidimo prikaze kataložnih zapisa iz bibliografske baze u UNIMARC-u i ISBD-u. Podaci koji nas zanimaju masno su označeni. U UNIMARC zapisu možemo primijetiti polje 317 u kojem je zabilježeno da na primjerku postoji potpis bivšeg vlasnika Velimira Gaja, a u polju 702 je zabilježeno ime Velimira Gaja uz obavezno navođenje potpolja $4 koje označava vrstu autorstva, u ovome slučaju prijašnjeg vlasnika.

[38] UNIMARC : bibliografski format / hrvatski prijevod formata iz 1999. osuvremenila Marijana Tomić ; stručna redakcija prijevoda Mirna Willer]. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo ; Zadar : Sveučilište, 2009. Str. 7.

PRIMJER 1:

ISBD

Naslov:	Bogolyubnost molitvena na posctenye prisvete Troice jedinoga Boga, Blaxene Divice Marie i svetih, s-razlicsitimih naucih i istomacsenyem svetih obicsajah cerkvenih / sloxena i prikazana svetomu Aloisii Druxbe Isusove ispovidniku od Antuna Kanislicha, Druxbe iste misnika
Impresum:	Pritiskana u Ternavi : [s. n.], 1766
Materijalni opis:	XV, [17], 580 str. : ilustr. ; 8o (17 cm)
Napomena o primjerku:	Uvezano u pohabanu smeđu kožu s utisnutim ornamentom i metalnim kopčama. - (sign. CiZaNSK). - **Potpis: Velimir Gaj 1873.** . - (sign. CiZaNSK).
Ostali naslovi:	Bogoljubnost molitvena na poštenje prisvete Troice jedinoga Boga, Blažene Divice Marie i svetih, s-različitimih naucih i istomačenjem svetih običajah cerkvenih
Ostali autori:	Kanižlić, Antun ; **Gaj, Velimir**
Predmetnice:	Molitvenici -- Hrvatska -- 18. st.
Drugi klasifkacijski sustav:	37 NSK
Mjesto izdavanja:	Bratislava
Signatura:	RIIE-8o-171. - R 2.164 (st. sig.). - S.M.21.E.9 (st. sig.)

UNIMARC

00000iam0#2200000###45##		
001		440914119
005		20040914120600.1
100 ##	$a	20040914d1766#######y0hrvy0191####ba
101 2#	$a	hrv
102 ##	$a	SK
200 1#	$a	Bogolyubnost molitvena na posctenye prisvete Troice jedinoga Boga, Blaxene Divice Marie i svetih, s-razlicsitimih naucih i istomacsenyem svetih obicsajah cerkvenih
	$f	sloxena i prikazana svetomu Aloisii Druxbe Isusove ispovidniku od Antuna Kanislicha, Druxbe iste misnika
210 ##	$a	Pritiskana u Ternavi
	$c	[s. n.]
	$d	1766

215 ## $a XV, [17], 580 str.
$c ilustr.
$d 8o (17 cm)
316 ## $a Uvezano u pohabanu smedu kozu s utisnutim ornamentom i metalnim kopcama
$5 CiZaNSK
317 ## $a Potpis: Velimir Gaj 1873.
$5 CiZaNSK
518 1# $a Bogoljubnost molitvena na postenje prisvete Troice jedinoga Boga, Blazene Divice Marie i svetih, s-razlicitimih naucih i istomacenjem svetih obicajah cerkvenih
606 ## $3 201018012
$a Molitvenici
$y Hrvatska
$z 18. st.
620 ## $3 210706111
$d Bratislava
$a Slovacka
701 11 $3 910312120
$a Kanizlic
$b Antun
$4 220
702 11 $3 910725070
$a Gaj
$b Velimir
$4 390
801 #0 $a HR
$b NSK
$g HR PPIAK
980 ## $b HRB1

PRIMJER 2:

ISBD

Autor:	Vlačić Ilirik, Matija
Naslov:	Clauis Scripturae S. seu De sermone Sacrarum literarum, / autore[!] Matthia Flacio Illyrico
Impresum:	Basileae, MDLXVII
Materijalni opis:	2 sv. u 1 : ilustr. ; 4o (33 cm)
Napomene:	Jed. oblik autorova imena: Matija Vlačić Ilirik. - Kazala. - VD 16, sv. 7, F 1307-1308.
Napomena o primjerku:	**Na nasl. str. zapis: Velimir Gaj 1872**. . - (sign. CiZaNSK: RIIF-4o-66). - Pregledano, 19950118, Oštećen uvez, Popraviti uvez ; (sign. CiZaNSK: RIIF-4o-66).
Ostali naslovi:	Clavis Scripturae Sacrae
Ostali autori:	**Gaj, Velimir** ; Conventus Welsensis
Skup od:	Altera pars Clauis Scripturae, seu de Sermone Sacrarum literarum, plurimas generales regulas continens: ; Pars prima
Drugi klasifkacijski sustav:	32 NSB
Mjesto izdavanja:	Basel
Signatura:	RIIF-4o-66. - SM.27.A.2.. - 13.714. - BC Trieste

UNIMARC

00000iam1#2200000###45##
001 950124044
100 ## $a 19950124d1567#######y0hrvy0191####ba
101 0# $a lat
102 ## $a CH
200 1# $a Clauis Scripturae S. seu De sermone Sacrarum literarum,
$f autore[!] Matthia Flacio Illyrico
210 ## $a Basileae
$d MDLXVII
215 ## $a 2 sv. u 1
$c ilustr.
$d 4o (33 cm)
300 ## $a Jed. oblik autorova imena: Matija Vlacic Ilirik
316 ## $a Uvezano u drvene korice oblozene kozom s utisnutim ukrasima; kopce otpale
$5 CiZaNSK: RIIF-4o-66
317 ## $a Na nasl. str. zapis: Velimir Gaj 1872.

$5 CiZaNSK: RIIF-4o-66

318 ## $a Pregledano
$c 19950118
$l Ostecen uvez
$n Popraviti uvez
$5 CiZaNSK: RIIF-4o-66

320 ## $a Kazala

321 ## $a VD 16, sv. 7, F 1307-1308

518 1# $a Clavis Scripturae Sacrae

620 ## $3 210704127
$d Basel
$a Svicarska

686 ## $a 32
$2 NSB

700 #1 $3 910625104
$a Vlacic Ilirik
$b Matija

702 11 $3 910725070
$a Gaj
$b Velimir
$4 390

801 #0 $a HR
$b NSK
$g HR PPIAK

980 ## $b C

990 ## $a RIIF-4o-66

990 ## $a SM.27.A.2.

990 ## $a 13.714

PRIMJER 3:

ISBD

Naslov:	Ispovidagne Viere za Garczi ; Promisgliegne verhu najposlidnih ; Blagoslou na casu smarti ; Cetiri dila bogoslounih kripostij ; Prostegna Blagosliujuchi Krunice i ostala
Impresum:	U Rimu : U Stamperii S. Skupschine od razmnoxegna vierre, 1789
Materijalni opis:	29 str. : ilustr. ; 8o (19 cm)
Napomena o primjerku:	Potpis na poleđini naslovnice: A. Barichevich. - **Potpis na naslovnici: Velimir Gaj 1873.** . - . - (sign. CiZaNSK: RIIC-8o-125 a).
Ostali naslovi:	Ispovidanje vjere za Grci ; Promišljenje verhu najposlidnih ; Blagoslov na času smarti ; Četiri dila bogoslovnih kriposti ; Proštenja blagoslivjući krunice i ostala
Ostali autori:	Baričević, Adam Alojzij ; **Gaj, Velimir** ; Congregatio de propaganda fide (Roma)
Predmetnice:	Obrednici -- hrv. prijevod
Drugi klasifkacijski sustav:	37 NSK
Mjesto izdavanja:	Roma
Signatura:	RIIC-8o-125 a, b. - R 1.216 a, b (st. sig.). - S.M. 20. D. 19 (st. sig. primj. a)

UNIMARC

00000iam0#2200000###45##			
001			440302115
100	##	$a	20040302d1789#######y0hrvy0191####ba
101	2#	$a	hrv
102	##	$a	IT
200	1#	$a	Ispovidagne Viere za Garczi
		$a	Promisgliegne verhu najposlidnih
		$a	Blagoslou na casu smarti
		$a	Cetiri dila bogoslounih kripostij
		$a	Prostegna Blagosliujuchi Krunice i ostala
210	##	$a	U Rimu
		$c	U Stamperii S. Skupschine od razmnoxegna vierre
		$d	1789
215	##	$a	29 str.
		$c	ilustr.
		$d	8o (19 cm)
317	**##**	**$a**	**Potpis na naslovnici: Velimir Gaj 1873.**

317	##	$5	CiZaNSK: RIIC-8o-125 a
518	1#	$a	Ispovidanje vjere za Grci
		$a	Promisljenje verhu najposlidnih
		$a	Blagoslov na casu smarti
		$a	Cetiri dila bogoslovnih kriposti
		$a	Prostenja blagoslivjuci krunice i ostala
606	##	$3	940225048
		$a	Obrednici
		$x	hrv. prijevod
620	##	$3	210713070
		$d	Roma
		$a	Italija
686	##	$a	37
		$2	NSK
702	**11**	**$3**	**910725070**
		$a	**Gaj**
		$b	**Velimir**
		$4	**390**
712	00	$3	920611106
		$a	Congregatio de propaganda fide
		$c	Roma
		$4	610
801	#0	$a	HR
		$b	NSK
		$g	HR PPIAK
990	##	$a	RIIC-8o-125 a, b

Slijedeća dva primjera prikazuju kataložne zapise primjeraka stare i rijetke građe, u ovom slučaju, bivšeg vlasnika Ivana Kukuljevića Sakcinskog, te to saznajemo kao i na prijašnjim primjerima iz polja 317 koje služi za navođenje pojedinosti o primjerku kojeg imamo. Također, u polju 702 u oba su slučaja navedena imena Ivana Kukuljevića Sakcinskog te je dodano potpolje $4 koje služi za unos koda za vrstu autorstva, to je u ovom slučaju kod 390 koji otkriva da je riječ o prijašnjem vlasniku.

PRIMJER 4:

ISBD

Naslov:	Stampa del vener. capitolo di Zara e magnif. comunita de' nobb. & spett. universita de cittadini di detta citta di Zara contro la curia archiepiscopale di Zara, al laudo
Impresum:	[S. l. : s. n., s. a.]
Materijalni opis:	56 str. ; 4o (29 cm)
Napomene:	[1672.-1750.]. - Omotni nasl. .
Napomena o primjerku:	**Potpis pri vrhu naslovnice: Ivan Kukuljević Sakcinski. - (sign. CiZaNSK).**
Ostali autori:	**Kukuljević Sakcinski, Ivan**
Drugi klasifkacijski sustav:	35 NSK
Signatura:	RIIF-4o-136. - II-1.660 (st. sig.)

UNIMARC

00000iam0#2200000###45##

001 451024071

005 20051024111900.1

100 ## $a 20051024f1750#######y0hrvy0191####ba

101 0# $a ita

102 ## $a HR

140 ## $a y#######yda######yyya#1000

141 ## $a g##a0bb

200 1# $a Stampa del vener. capitolo di Zara e magnif. comunita de' nobb. & spett. universita de cittadini di detta citta di Zara contro la curia archiepiscopale di Zara, al laudo

210 ## $a [S. l.

$c s. n.

$d s. a.]

215 ## $a 56 str.

$d 4o (29 cm)

300 ## $a [1672.-1750.]

304 ## $a Omotni nasl.

317 ## $a Potpis pri vrhu naslovnice: Ivan Kukuljevic Sakcinski

$5 CiZaNSK

686 ## $a 35

$2 NSK

702 11 $3 910724176

$a Kukuljevic Sakcinski

$b Ivan

$4 390

801 #0 $a HR

$b NSK

$g HR PPIAK

980 ## $b HRB1

990 ## $a RIIF-4o-136

990 ## $a II-1.660 (st. sig.)

PRIMJER 5:

ISBD

Naslov:	Szenja Blasene Devicze Marie
Impresum:	[S. l. : s. n., s. a.]
Materijalni opis:	38 str. : sa slikom ; 16o (11 cm)
Napomena o primjerku:	**Na str. 1 potpis Ivana Kukuljevića**; dijelovi (tiskanog?) teksta na naslovnici izbrisani s izbjeljivačem. - (sign. CiZaNSK: RIID-16o-25).
Ostali naslovi:	Senja Blažene Device Marie
Ostali autori:	**Kukuljević Sakcinski, Ivan**
Drugi klasifkacijski sustav:	36 NSK
Signatura:	RIID-16o-25. - R 1978 (st. sig.)

UNIMARC

00000iam0#2200000###45##

001 441206089

005 20041206114000.1

100 ## $a 20041206f17001835###y0hrvy0191####ba

101 0# $a hrv

102 ## $a HR

200 1# $a Szenja Blasene Devicze Marie

210 ## $a [S. l.

$c s. n.

$d s. a.]

215 ## $a 38 str.

$c sa slikom

$d 16o (11 cm)

317 ## $ Na str. 1 potpis Ivana Kukuljevica; dijelovi teksta na naslovnici izbrisani s izbjeljivacem

$5 CiZaNSK: RIID-16o-25

518 1# $a Senja Blazene Device Marie

686 ## $a 36

$2 NSK

702 11 $3 910724176

$a Kukuljevic Sakcinski

$b Ivan

$4 390

801 #0 $a HR

$b NSK

$g HR PPIAK

980 ## $b HRB1

990 ## $a RIID-16o-25

Šesti primjer prikazuje bilješke o bivšem vlasniku Adamu Zrinskom. Iako možemo primjetiti da je u napomeni o primjerku navedeno postojanje ex librisa sa slikom Nikole Zrinskoga u ovalu, što mnoge navodi na pomisao da je Nikola Zrinski zapravo vlasnik. No, katalogizator je naveo Adama Zrinskog kao prijašnjeg vlasnika, to vidimo u UNIMARC zapisu, kroz polje 702 gdje je uz ime naveden i kod za vrstu autorstva, 390 koji označava prijašnjeg vlasnika. Sedmi primjer prikazuje isto zapis za knjigu koju je posjedovao Adam Zrinski u svome vlasništvu.

PRIMJER 6:

ISBD:

Autor:	Gualdo Priorato, Galeazzo
Naslov:	Vite et azzioni di personaggi militari e politici descritte dal conte Gualdo Priorato
Impresum:	In Vienna : appresso Michele Thurnmayer, 1674
Materijalni opis:	[oko 750 str.], s tablama : ilustr., portreti, nepag. ; 4o (29 cm)
Napomena o primjerku:	Uvezano u pergamenu. - (sign. CiZaNSK). - **Zriniana; ex libris sa slikom Nikole Zrinskoga u ovalu; na zadnjim koricama iznutra: Comitis Adami a Zrinio.** - (sign. CiZaNSK). - Crvotočno uz hrbat, pojedini listovi odvojeni od knjižnog bloka ; (sign. CiZaNSK).
Ostali autori:	Thurnmayer, Michael ; **Zrinski, Adam**
Mjesto izdavanja:	Wien
Signatura:	BZ 134. - 222.D.24. (st. sig.)

UNIMARC

```
00000iam0#2200000###45##
001      460619038
005      20080303141600.1
100 ## $a 20060619d1674#######y0hrvy0191####ba
101 0# $a ita
102 ## $a AT
200 1# $a Vite et azzioni di personaggi militari e politici descritte dal conte Gualdo Priorato
210 ## $a In Vienna
      $c appresso Michele Thurnmayer
      $d 1674
215 ## $a [oko 750 str.], s tablama
      $c ilustr., portreti, nepag.
```

$d 4o (29 cm)
316 ## $a Uvezano u pergamenu
$5 CiZaNSK
317 ## $a Zriniana; ex libris sa slikom Nikole Zrinskoga u ovalu; na zadnjim koricama iznutra: Comitis Adami a Zrinio
$5 CiZaNSK
318 ## $l Crvotocno uz hrbat, pojedini listovi odvojeni od knjiznog bloka
$5 CiZaNSK
620 ## $3 210705074
$d Wien
$a Austrija
700 #1 $3 250113070
$a Gualdo Priorato
$b Galeazzo
702 11 $3 260619024
$a Thurnmayer
$b Michael
$4 610
702 11 $3 920515029
$a Zrinski
$b Adam
$4 390
801 #0 $a HR
$b NSK
$g HR PPIAK
980 ## $b HRB1
990 ## $a BZ 134
990 ## $a 222.D.24. (st. sig.)

PRIMJER 7:

ISBD

Autor:	Beckher, Georg
Naslov:	Orator extemporaneus sive Artis oratoriae breviarium bipartitum, olim Georgio Beckhero Elbingensi editum, nuper vero Michaeli Radau, S. J. Vindicatum nunc denuo singulari studio auctius et emendatius cum indice locupletissimo editum. accesserunt M. Z. Boxhorni Ideae orationum
Impresum:	Lipsiae : sumptibus Christiani Kirchneri, [1664]
Materijalni opis:	[8], 456, [37] str. : naslovnica tiskana crveno-crnim tiskom ; 16o (13 cm)
Napomena o primjerku:	Zriniana**; na unutrašnjoj strani zadnjih korica Ex libris Comiti Adami a Zrinio.** - (sign. CiZaNSK). - Smeđe kožne korice s biljnim ornamentom jako oštećene od crvotočine.
Ostali autori:	Radau, Michael ; Kirchner, Christian ; **Zrinski, Adam**
Drugi klasifkacijski sustav:	116 NSK
Mjesto izdavanja:	Leipzig
Signatura:	BZ 335. - 221.I.36. (st. sig.)

UNIMARC

00000iam0#2200000###45##

001 460201046

005 20060201103200.1

100 ## $a 20060201d1664#######y0hrvy0191####ba

101 0# $a lat

102 ## $a DE

140 ## $a ac######aba######yyya#1000

141 ## $a b##a0cb

200 1# $a Orator extemporaneus sive Artis oratoriae breviarium bipartitum, olim Georgio Beckhero Elbingensi editum, nuper vero Michaeli Radau, S. J. Vindicatum nunc denuo singulari studio auctius et emendatius cum indice locupletissimo editum $c accesserunt M. Z. Boxhorni Ideae orationum

210 ## $a Lipsiae
$c sumptibus Christiani Kirchneri
$d [1664]

215 ## $a [8], 456, [37] str.
$c naslovnica tiskana crveno-crnim tiskom
$d 16o (13 cm)
317 ## $a Zriniana; na unutrasnjoj strani zadnjih korica Ex libris Comiti Adami a Zrinio
$5 CiZaNSK
318 ## $l Smede kozne korice s biljnim ornamentom jako ostecene od crvotocine
620 ## $3 210712119
$d Leipzig
$a Njemacka
686 ## $a 116
$2 NSK
700 #1 $3 260201055
$a Beckher
$b Georg
701 11 $3 260201058
$a Radau
$b Michael
$4 212
702 11 $3 260201060
$a Kirchner
$b Christian
$4 750
702 11 $3 920515029
$a Zrinski
$b Adam
$4 390
801 #0 $a HR
$b NSK
$g HR PPIAK
980 ## $b HRB1

5.2. Normativna baza

Količina obavijesti koju katalog pruža daleko nadmašuje pružanje podataka o samo jednoj jedinici građe. Korisnik koji pronađe u katalogu određenu kataložnu jedinicu koja zastupa jedinicu građe koja ga zanima, katalog mora tako voditi da pronalaženjem te prve jedinice otkrije i niz drugih jedinica koje su zamjene za građu koja je prema nekoj značajki srodna prvoj jedinci građe. Da bi katalog mogao organizirati građu, u njemu se moraju uspostaviti veze između pojednih kataložnih jedinica.[39] Ovdje govorimo o vezi između bibliografske i normativne baze, odnosno uspostavljanja veze između kataložnog zapisa jedinice građe i preglednog zapisa, odnosno pristupnice.

Pregledni zapis je strojno čitljiv zapis za preglednu kataložnu jedinicu čiji je prvi element jedinstvena odrednica za osobu, korporativno tijelo, djelo, zaštitni znak, opći pojam, mjesto izdavanja ili oblik, žanr ili materijalna obilježja, koju je ustanovila odgovorna kataložna ustanova. Pregledni zapis je skup podatkovnih elemenata koji identificiraju entitet (predmet zanimanja korisnika, to je središnja točka za skup podataka, u ovom slučaju bivši vlasnik) i koji se mogu upotrijebiti za olakšavanje pristupa usvojenoj pristupnici za taj entitet ili za prikaz bilo koje pristupnice za taj entitet.[40]

Unutar normativne baze izrađujemo pregledne zapise, odnosno pristupnice za imena osoba i nazive korporativnih tijela koja nisu autori, tj. duhovni vlasnici djela (tiskari, nakladnici, raspačavatelji, pisci posveta, osobe kojima su posvete namijenjene, bivši vlasnici i darovatelji). Potpuni bibliografski opis stare knjige, nastao na temelju tog izdanja, sadrži polja za bilježenje onih podataka koji omogućuju pristup bibliografskim jedinicama okupljenim i prema nekim drugim kriterijima. Primjenom tih kriterija, odnosno povećanjem broja pristupnica u strojnočitljivom katalogu proširuju se osnovne zadaće abecednog kataloga.[41] Funkcija preglednih zapisa u online katalogu od velike je važnosti. Prema Smjernicama[42], pored oznake zapisa i kazala, u strojno čitljivim zapisima moraju biti zastupljena ova polja: 001 Identifikator zapisa, 100 Opći podaci za obradu, 152 Pravila, 2-- Odrednica te 801 Podrijetlo zapisa. U navedenim primjerima možemo vidjeti kako svaki zapis ima obvezna polja. Također, uz obvezna polja vidimo i polje 400 koje sadrži podatak o uputnici za oblik osobnog imena od

[39] Horvat, A. Knjižnični katalog i autorstvo. Rijeka : Naklada Benja, 1995. Str. 25.
[40] Priručnik za UNIMARC: format za pregledne zapise. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 14.
[41] Usp. Katić, Tinka. Primjena formata UNIMARC pri katalogiziranju starih knjiga: praksa Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. // Vjesnik bibliotekara hrvatske 39, 3-4(1996), str. 45.
[42] Smjernice za izradu preglednih kataložnih jedinica i uputnica (Guidelines for authority and reference entries – GARE)

kojeg se upućuje (oblik imena koji smo naveli u polju 702 u bibliografskoj bazi te ga povezali sa normativnom bazom). Odrednica u polju 400 neusvojeni je oblik odrednice iz polja 200.[43]

Primjer 1.

910725070: normativni zapis

```
00000nx###2200000n##45##
001          910725070
100  ##  $a  19910725ahrvy0191####ba
152  ##  $a  PPIAK
200  #1  $a  Gaj
         $b  Velimir
300  0#  $a  Zagreb, 1845.-Zagreb, 1902., pisac, sin Ljudevita Gaja --] HBL, sv. 4, str. 538
801  #0  $a  HR
         $b  NSK
830  ##  $a  TK
```

Primjer 2.

920515029: normativni zapis

```
00000nx###2200000n##45##
001          920515029
100  ##  $a  19920515ahrvy0191####ba
152  ##  $a  PPIAK
200  #1  $a  Zrinski
         $b  Adam
300  0#  $a  (oko 1658 - 1691.), pravnik i casnik, sin bana Nikole Zrinskoga
400  #1  $a  Zrinio
         $b  Adamus comes a
400  #0  $a  Adamus a Zrinio
801  #0  $a  HR
         $b  NSK
810  ##  $a  ZZH, 1925, str. 293
830  ##  $a  IG
```

[43] Priručnik za UNIMARC: format za pregledne zapise / [s engleskog prevela Slobodanka Radovčić ; hrvatske primjere odabrali i izradili Zoran Ivanović ... et al.]. 1. hrvatsko izd. (prema 2. preranenom i proširenom izd. izvornika). Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 133.

Primjer 3.

910724176: normativni zapis

00000nx###2200000n##45##
001 910724176
100 ## $a 19910724ahrvy0191####ba
152 ## $a PPIAK
200 #1 $a Kukuljevic Sakcinski
$b Ivan
300 0# $a Autor objavljivao i pod pseudonimom: Jedan ocevidac.
400 #1 $a Sakcinski
$b Ivan Kukuljevic
400 #1 $a Kukuljevic
$b Ivan
400 #1 $a Kukuljevic-Sakcinski
$b Ivan
400 #1 $a Sakcinski
$b Ivan Kukuljevic-
400 #1 $a Kukuljevic
$b Joannes
400 #1 $a Kukuljevic-Sakcinski
$b Jv.
400 #1 $a Sakcinski
$b Jv. Kukuljevic-
400 #1 $a Kukuljevic Sacci
$b J.
400 #1 $a Sacci
$b Kukuljevic J.
400 #1 $a Kukuljevic
$b Ioannes
400 #1 $a Kukuljevic
$b I.
400 #0 $a I. K. S.
400 #0 $a I. K.
400 #0 $a Jedan ocevidac
$5 e
400 #1 $a Ocevidac
$b Jedan
400 #0 $a X.
675 ## $a 93/99
$c povijest
675 ## $a 32
$c politika
675 ## $a 886.2
$c hrvatska knjizevnost
801 #0 $a HR
$b NSK
810 ## $a ZZH, 1925, str. 152; Narodna enciklopedija, sv. 2, str. 565; EJ LZ, 1962, sv. 5, str. 442.

$b KUKULJEVIC SAKCINSKI pl. Ivan (ZZH)

810 ## $a Dogadjaji Medvedgrada / Ivan Kukuljevic-Sakcinski. Zagreb, 1854.

810 ## $a Acta Croatica = Listine Hrvatske / izdaje Ivan Kukuljevic Sakcinski. U Zagrebu, 1863.

810 ## $a Hrvatski putopisi / [Ivan Kukuljevic... et al.]. Zagreb, 1996.

810 ## $a Jura regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae / edidit Joannes Kukuljevic aliter Bassani de Sacchi. Zagrebiae, 1862.

810 ## $a Zupanija varazdinska i magjaromanija u Hrvatskoj i Slavoniji : skopcani dielovi Ugarske (Slavonia-Croatia) / napisao X. [i. e. Ivan Kukuljevic Sakcinski]. U Zagrebu, 1865.

810 ## $a Marci Maruli Spalatensis Bene vivendi instituta typo sanctorum salutariumque doctrinarum congesta... Basileae, 1513.

$b Kukuljevic, I.

810 ## $a Narodna moralna snaga Juznih Slavenah i hrvatske politicke stranke / napisao I. [Ivan] K. [Kukuljevic] S. [Sakcinski]. U Zagrebu, 1865.

810 ## $a Pravilnik i prirucnik za izradbu abecednih kataloga / Eva Verona. 2. izmijenjeno izd. Zagreb, 1986, dio 1., str. 186. Cl. 98.

$b KUKULJEVIC Sakcinski, Ivan (jedinstvena odrednica); JEDAN ocevidac; OCEVIDAC, Jedan (odrednice opcih uputnica)

810 ## $a Abecedni katalog NSK do 1975. god.: neujednacenost jedinstvenih odrednica.

810 ## $a Abecedni katalog NSK poslije 1975. god.

$b KUKULJEVIC Sakcinski, Ivan (jedinstvena odrednica)

810 ## $a 29. srpanj 1845. : historicka crtica / [potpisano:] Jedan ocevidac [i. e. Ivan Kukuljevic Sakcinski]. U voj. Sisku, 1870.

810 ## $a Zupanija varazdinska i magjaromanija u Hrvatskoj i Slavoniji : ... / napisao X. [i. e. Ivan Kukuljevic Sakcinski]. U Zagrebu, 1865.

830 ## $a Hrvatski povjesnicar, knjizevnik, bibliograf, politicar, 1816.-1889. SB/IK/0001MB/0011BC

Navedeni primjeri su uzeti iz skupnog kataloga Crolist. U prvom primjeru vidimo UNIMARC pregledni zapis za osobno ime Velimir Gaj. Kako smo za primjere u bibliografskoj bazi uzeli primjer Velimira Gaja kao bivšeg vlasnika određenih publikacija bio je logičan slijed prikazati i pregledni zapis koji prati njegovo ime. Primjer sadrži sva obvezna polja, no ne sadrži polje 400 koje sadrži podatak o uputnici za oblik osobnog imena od kojeg se upućuje. Drugi primjer je pregledni zapis za Adama Zrinskog koji je koristio različite varijante imena, te su ti oblici i navedeni u polju 400. Treći primjer donosi pregledni zapis za Ivana Kukuljevića Sakcinskog kojeg smo također za primjer koristili kod pojašnjenja bilježenja podataka o bivšem vlasniku u bibliografskoj bazi. U ovom primjeru možemo vidjeti kako su navedena sva polja potrebna za jedan pregledni zapis, također vidimo kako su u polju 400 navedeni svi oblici imena kojima se koristio Ivan Kukuljević Sakcinski. U polju 810 su navedeni svi navodi izvora u kojima su pronađeni podaci o odrednici.

6. Zaključak

Rad je imao za cilj prikazati bilježenje podataka o bivšem vlasniku stare i rijetke građe u katalogu te njihovu iskoristivost u katalogu. Put određene publikacije koji je prošla do konačnog odredišta, do naše knjižnice, važan je za povijest knjiga i knjižnica, a osobitu korist saznanje o povijesti pojedinog primjerka donosi korisnicima knjižnice, bili to studenti, znanstvenici, povjesničari ili netko treći. Vlasništvo neke knjige govori puno o samom vlasniku knjige i njegovim interesima te o vremenu u kojemu je živio. Upravo iz tih razloga, vrlo je važno, organizirati informacije na način da su uvijek dostupne na raspolaganje korisnicima. U radu smo utvrdili kako većina knjižnica još uvijek nema obrađene zbirke stare i rijetke građe te se samim time već smanjuje dostupnost korisnicima. One knjižnice koje su započele proces katalogiziranja stare i rijetke građe imale su poprilično velik i zahtjevan zadatak kod opisivanja pojedine jedinice građe. Kada govorimo o staroj i rijetkoj građi vrlo je važno razlikovati idealni i pojedinačni primjerak. Onaj primjerak koji stigne u knjižnicu je pojedinačni, te je vrlo važno znati kako ga opisati i izraditi kataložni zapis za njega, kako bi korisnici dobili maksimum od potrebnih informacija. U radu je pružen uvid u kataložne zapise online skupnog kataloga Crolist, kako bi pobliže prikazali načine bilježenja podataka važnih za opis svakog pojedinačnog primjerka. Najviše pažnje smo posvetili bilježenju podataka o bivšim vlasnicima te smo na temelju prikazanih primjera utvrdili da katalogizatori shvaćaju važnost takvih podataka i da ih pažljivo bilježe. Takvi podaci imaju veliku važnost za korisnike, posebice za one koji žele istražiti privatne knjižnice određenih znamenitih ličnosti. Zapisi o provenijenciji primjeraka stare i rijetke građe u online knjižničnom katalogu uvelike olakšavaju razotkrivanju saznanja iz povijesti knjige i čitanja.

Popis literature

1. Bratulić, Josip. Hrvatski ex libris: prilog povijesti hrvatskih knjižnica. Zagreb : Ex libris, 2007.
2. CERL. URL: https://www.cerl.org/resources/provenance/main (2016-08-27)
3. Czapnik, Marianna. Provenance research as a method for the reconstruction of historical collections. // Books and their owners : Provenance information and the European cultural heritage. London : CERL, 2005. Str. 25-42.
4. Descriptive cataloging of rare materials (books). Washington, D.C. : Library of Congress : 2011. URL: http://rbms.info/files/dcrm/dcrmb/DCRMB3.pdf
5. Horvat, A. Knjižnični katalog i autorstvo. Rijeka : Naklada Benja, 1995.
6. Hrvatska enciklopedija. URL: http://www.enciklopedija.hr/ (2016-05-06)
7. ISBD(A): međunarodni standardni bibliografski opis starih omeđenih publikacija (antikvarnih). Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo : Nacionalna i sveučilišna biblioteka, 1995.
8. ISBD(M): međunarodni standardni bibliografski opis omeđenih publikacija. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2006.
9. Katić, Tinka. Primjena formata UNIMARC pri katalogiziranju starih knjiga: praksa Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. // Vjesnik bibliotekara hrvatske 39, 3-4(1996), str. 31-50.
10. Katić, Tinka. Stara knjiga : bibliografska organizacija informacija. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2007.
11. Kovačić, Mihaela. Kroz online kataloge do imaginarnih zbirki: primjer kulturne baštine SKS. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 1/2 (2013), str. 261-284.
12. Lakuš, Jelena. Thinking like a book historian: searching for the evidence of book ownership. // RAMS, Conference and School on Records, Archives and Memory Studies: proceedings. / uredile Mirna Willer i Marijana Tomić. Zadar : Sveučilište u Zadru, 2014. Str. 193-218.
13. Lundy, M. Winslow. 2008. Provenance Evidence in Bibliographic Records. Library Resources & Technical Services 52, 3 (2008), str. 164-172.
14. Overmier, Judith A., Elaine M. Doak. Provenance records in rare book and special collections. // Rare book & manuscript librarianship 11, 2 (1996), str. 91-99.

15. Pearson, David. Provenance and rare book cataloguing : its importance and its challenges. // Books and their owners : Provenance information and the European cultural heritage. London : CERL, 2005. Str. 1-9.
16. Priručnik za UNIMARC: format za pregledne zapise / [s engleskog prevela Slobodanka Radovčić ; hrvatske primjere odabrali i izradili Zoran Ivanović ... et al.]. 1. hrvatsko izd. (prema 2. preranenom i proširenom izd. izvornika). Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.
17. Proleksik enciklopedija. URL: http://proleksis.lzmk.hr/ (2016-05-06)
18. Shaw, David. Who owned this book? Provenance studies in the European dimension. // Zbornik radova Ljetne škole o staroj knjizi. Zadar : Sveučilište u Zadru, 2010. Str. 157-172.
19. Smjernice za izradu preglednih kataložnih jedinica i uputnica / preporučila Radna grupa za izradu Međunarodnog sustava preglednih kataložnih jedinica ; [prevela i predgovor napisala Daniela Živković ; hrvatske primjere odabrale i izradile Daniela Živković ... [et al.]]. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1990.
20. Smjernice za upotrebu UNIMARC-a : stare omeđene publikacije (antikvarne) / prevela i hrvatske primjere izradila Tinka Katić; stručna redakcija Mirna Willer. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2000. URL: http://haw.nsk.hr/arhiva/vol1/336/1585/www.nsk.hr/e-izdanja/430305116.htm
21. Stipčević, Aleksandar. Sudbina knjige. Lokve : Naklada Benja, 2000.
22. Špoljarić-Kizivat, Marijana; Majlinger-Tanocki, Inge. Knjižnični katalog – izvor informacija o prijašnjim vlasnicima knjiga. // Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku 29 (2013), str. 119-133.
23. Tomić, Marijana. Provenance information in Croatian catalogues of heritage collections. // Zbornik radova Ljetne škole o staroj knjizi. Zadar : Sveučilište u Zadru, 2010. Str. 173-199.
24. UNIMARC : bibliografski format / hrvatski prijevod formata iz 1999. osuvremenila Marijana Tomić ; stručna redakcija prijevoda Mirna Willer]. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo ; Zadar : Sveučilište, 2009.
25. Velagić, Zoran; Kristek, Andrej. Čitatelji, knjige i tekstovi: oblici interakcije. // Osječki zbornik 29 (2009), str. 337-346.

Data on the former owners of old and rare materials and their usability in the catalogue

Summary

Data on the former owners of old and rare materials and their usability in the catalogue is the topic of this final paper. This paper examines the methods of processing old and rare material from the point of recording data on the former owners in bibliographic records, as well as identification the former owner of old books. The aim is to determine the manner and purpose of recording data on the former owners in the library catalogues and usability of these data for users. The purpose of this paper is to emphasize the importance of recording data provenance of old materials in the library catalogue, primarily to express the benefits that such information bring to the users. In the paper the most attention is devoted to ex libris, the most common form of provenance which we note in the catalogue records.

KEYWORDS: old book, the former owner, ex libris, provenance